# ТАҚРИЗ

ба диссертатсияи Нозимова Маъмура Саҳобиевна дар мавзуи «Таъсири баъзе ҳосилаҳои глитсерол ба лӯбиё *(Phaseolus vulgaris L.)* ҳамчун афзоиштанзимкунанда», ки барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои биологӣ аз рӯйи ихтисоси 1.5.12 Физиология ва биохимияи растаниҳо пешниҳод гардидааст.

Диссертатсияи Нозимова Маъмура Саҳобиевна ба яке аз самтҳои муҳим ва байнисоҳавии илмҳои муосир омӯзиши пайвастагиҳои органикии дорои фаъолияти биологӣ ва истифодаи онҳо дар танзими равандҳои физиологию биохимиявии растаниҳо бахшида шудааст. Мавзуи мазкур аз нигоҳи химияи органикӣ, физиологияи растаниҳо ва технологияи амалии кишоварзӣ аҳамияти назаррас дорад, зеро ҷустуҷӯ, ҳосилкунӣ ва арзёбии моддаҳои нави нисбатан камзаҳр ва самаранок барои баланд бардоштани сабзиш, рушд ва ҳосилнокии зироатҳои кишоварзӣ аз масъалаҳои муҳимми илмӣ ба шумор меравад.

Интихоби ҳосилаҳои глитсерол ҳамчун объекти таҳқиқот дуруст ва асоснок буда, бо мақсад ва вазифаҳои диссертатсия пурра мувофиқат мекунад. Глитсерол молекулаи серфунксионалӣ буда, барои ба даст овардани пайвастагиҳои гуногуни эфирӣ, амидӣ ва дигар ҳосилаҳои дорои гурӯҳҳои фаъоли функсионалӣ имконияти васеъ фароҳам меорад. Маҳз чунин гурӯҳҳои функсионалӣ метавонанд ба ҳалшавандагӣ, қобилияти воридшавӣ ба бофтаҳои растанӣ, робитаи мутақобила бо системаҳои биологӣ ва самти таъсири физиологии моддаҳо таъсир расонанд. Аз ин рӯ, омӯзиши 1,3-дифталилаланилопропан-2-ол, 1-бутирил-3-изобутирил-2-пропанол ва 1-бутирил-3-изобутирил-2-бензилпропанол барои химияи пайвастагиҳои органикии фаъоли биологӣ ва барои физиологияи растаниҳо арзиши муайяни илмӣ дорад.

Диссертатсия дорои сохтори пайдарпай ва мантиқӣ буда, аз муқаддима, чор боб, хулоса, тавсияҳо оид ба истифодаи амалии натиҷаҳо, рӯйхати адабиёт ва замимаҳо иборат мебошад. Чунин тарзи ҷойгиршавии мавод имкон медиҳад, ки масъала аз асосҳои назариявӣ то натиҷаҳои таҷрибавӣ, таҳлили химиявӣ, баҳодиҳии физиологӣ ва ҷамъбасти илмӣ ба таври муназзам баррасӣ гардад.

Дар боби якум муаллиф маълумоти илмиро оид ба афзоиштанзимкунандаҳои табиӣ ва синтетикӣ, нақши фитогормонҳо, фиторегуляторҳо, биостимуляторҳо ва таъсири онҳо ба равандҳои сабзишу инкишофи растаниҳо таҳлил намудааст. Ҷиҳати муҳим он аст, ки муаллиф масъалаи глитсерол ва ҳосилаҳои онро ҳамчун заминаи назариявии таҳқиқот баён карда, робитаи эҳтимолии сохтори химиявии ин пайвастагиҳоро бо фаъолияти физиологии онҳо нишон медиҳад. Ин қисм барои фаҳмидани мавқеи кори

диссертатсионӣ дар байни таҳқиқоти мавҷуда заминаи боэътимод фароҳам меорад.

Дар боби дуюм мавод, объект, шароити гузаронидани таҷрибаҳо ва усулҳои таҳқиқот тавсиф шудаанд. Қисмҳои марбут ба ҳосилкунии ҳосилаҳои аминокислотаҳои дорои бақияи пропан-1,2-диолҳо ва пропан-2-олҳо, инчунин истифодаи онҳо ҳамчун моддаҳои фаъоли биологӣ ба мақсад ва вазифаҳои таҳқиқот мувофиқ буда, асоси таҷрибавии корро мустаҳкам менамоянд. Истифодаи усулҳои физикӣ-химиявӣ, аз ҷумла спектроскопияи инфрасурх ва масс-спектрометрия, сатҳи таҳқиқотро баланд намуда, барои шарҳи тағйироти сохторию функсионалӣ ва хусусиятҳои таркибии намунаҳо асоси илмӣ медиҳад.

Дар боби сеюм натиҷаҳои асосии таҳқиқот оварда шудаанд. Муаллиф таъсири баъзе ҳосилаҳои глитсеролро ба сабзиши тухмӣ, варамкунии тухмӣ, рушди растанӣ, нишондиҳандаҳои морфологӣ, пигментҳои фотосинтетикӣ, ҳосилнокӣ ва ҳолати фитосанитарии лӯбиё таҳлил намудааст. Ҷиҳати арзишманди ин боб дар он аст, ки натиҷаҳо танҳо бо мушоҳидаҳои зоҳирӣ маҳдуд нашуда, бо нишондиҳандаҳои физиологӣ, биохимиявӣ ва таҳлилҳои физикӣ-химиявӣ пурра карда шудаанд. Ин равиш имкон медиҳад, ки таъсири пайвастагиҳои таҳқиқшуда ҳамчун натиҷаи дорои асоси илмӣ ва таҷрибавӣ арзёбӣ гардад.

Натиҷаҳои марбут ба 1,3-дифталилаланилопропан-2-ол аҳамияти илмӣ доранд, зеро онҳо робитаи байни хусусиятҳои сохтории пайвастагӣ ва таъсири физиологии онро равшан менамоянд. Пайвастагии мазкур дорои гурӯҳҳои функсионалии муҳим буда, мавҷудияти қисмҳои ароматӣ, карбонилӣ ва амидӣ метавонад дар ташаккули фаъолияти биологии он нақш дошта бошад. Пайвастани таҳлили сохторӣ бо натиҷаҳои физиологӣ яке аз ҷиҳатҳои пурқуввати диссертатсия мебошад, зеро чунин муносибат робитаи байни сохт ва таъсири биологиро равшантар мегардонад.

Қисми марбут ба композити об–глитсерол–сулфур–оҳак–оксиди калсий низ дорои аҳамияти назарраси амалӣ мебошад. Муаллиф самаранокии ин композитро барои пешгирӣ ва коҳиш додани бемории антракнози лӯбиё нишон додааст. Ин натиҷа барои соҳаи ҳифзи растанӣ муҳим аст, зеро дар амалия талабот ба воситаҳои дастрас, камхарҷ ва нисбатан бехатар зиёд мебошад. Аз ин ҷиҳат, таҳқиқоти мазкур метавонад барои таҳияи тавсияҳои амалии истифодабарии чунин композитҳо дар истеҳсолоти кишоварзӣ заминаи илмӣ гузорад.

Дар боби чорум натиҷаҳои бадастомада ҷамъбаст ва аз мавқеи илмӣ баррасӣ шудаанд. Муаллиф кӯшиш намудааст, ки таъсири ҳосилаҳои глитсеролро ба равандҳои физиологӣ ва биохимиявии лӯбиё бо

нишондиҳандаҳои таҷрибавӣ пайваст намояд. Ин боб аҳамияти ҷамъбасткунанда дошта, натиҷаҳои алоҳидаи таҷрибаро ба як тасаввури умумии илмӣ муттаҳид месозад. Маҳз дар ин қисм хусусияти байнисоҳавии таҳқиқот равшан ифода меёбад: моддаҳои таҳқиқшуда ҳамчун омилҳои таъсиррасон ба фаъолияти физиологии растанӣ арзёбӣ гардида, натиҷаҳои бадастомада дар робита бо нишондиҳандаҳои сабзиш, рушд ва ҳосилнокӣ ҷамъбаст шудаанд.

Навгонии илмии диссертатсия дар он ифода меёбад, ки таъсири як қатор ҳосилаҳои нави глитсерол ба лӯбиё ҳамчун афзоиштанзимкунанда омӯхта шуда, самаранокии онҳо дар шароити озмоишгоҳӣ ва саҳроӣ арзёбӣ гардидааст. Ҳамчунин истифодаи усулҳои спектроскопияи инфрасурх ва масс-спектрометрӣ ба таҳқиқот амиқии бештар дода, имконият фароҳам овардааст, ки тағйироти биохимиявӣ ва сохторию функсионалии намунаҳо боэътимодтар шарҳ дода шаванд.

Аҳамияти назариявии диссертатсия дар он зоҳир мегардад, ки натиҷаҳои бадастомада маълумотро оид ба таъсири пайвастагиҳои глитсерол ба равандҳои физиологӣ ва биохимиявии растаниҳо васеъ менамоянд. Аз ҷониби дигар, аҳамияти амалии таҳқиқот дар пешниҳод гардидани моддаҳо ва композитҳое ифода меёбад, ки метавонанд барои баланд бардоштани сабзиш, рушд, ҳосилнокӣ ва беҳтар намудани ҳолати фитосанитарии лӯбиё истифода шаванд.

Муаллиф дар ҷараёни таҳқиқот қобилияти кор бо маводи таҷрибавӣ, таҳлили натиҷаҳои химиявӣ ва биологӣ, муқоисаи маълумоти лабораторӣ ва саҳроӣ, инчунин ҷамъбасти илмии онҳоро нишон додааст. Ҷадвалҳо, расмҳо, диаграммаҳо ва таҳлилҳои овардашуда мазмуни асосии диссертатсияро тақвият дода, натиҷаҳои пешниҳодшударо возеҳ ва асоснок мегардонанд.

Эрод нисбат ба мазмун, сохтор ва натиҷаҳои илмии диссертатсия надорам.

Дар маҷмӯъ, диссертатсияи Нозимова Маъмура Саҳобиевна дар мавзуи «Таъсири баъзе ҳосилаҳои глитсерол ба лӯбиё (*Phaseolus vulgaris L.*) ҳамчун афзоиштанзимкунанда» таҳқиқоти илмии анҷомёфта, мустақил ва дорои аҳамияти назариявию амалӣ мебошад. Мазмун, сатҳи иҷро, навгонии илмӣ ва натиҷаҳои бадастомада ба талаботи корҳои диссертатсионӣ ҷавобгӯ мебошанд.

Бо назардошти гуфтаҳои боло, Нозимова Маъмура Саҳобиевна сазовори дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои биологӣ аз рӯйи ихтисоси 1.5.12 Физиология ва биохимияи растаниҳо мебошад.

**Тақриздиҳанда:** **Сафаров Сайфидин Шахобидинович**
доктори илмҳои химия,
мудири озмоишгоҳи
ғанигардонии маъдан,

Институти химияи ба
номи В. И. Никитини АМИТ

Суроға: индекс 73403, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри нохияи Рудаки,
кӯчаи  Кулписта,  ҳуҷраи хонаи 60
Тел.: (+992) 900022442
E-mail: cafi@mail.ru

Имзои С.С. Шахобидиновичро тасдиқ мекунам:
сардори шуъбаи кадрҳо                                        Раҳимова Фотима

Суроғаи муассиса: индекс 734063, Ҷумҳурии Тоҷикистон,
шаҳри Душанбе,
кӯчаи Айни, бинои 299/2
Тел.: (+992-37) _2258015
E-mail: ahrorsafari@gmail.com

«3» 08 соли 2026